

अपण व्यक्ती (समान सधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण) अधिनियम, 1995 नुसार शासन सेवेतील पदावर शारीरिकदृष्ट्या अपंगासाठी आरक्षण ठरवण्याबाबतची कार्यपद्धती.

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग,

शासन परिपत्रक क्रमांक एसआरव्ही-1097/प्र-क-12/97/16-अ.

मन्त्रालय, मुंबई 400 032, दिनांक 2 मे 1998.

- माया :- (1) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही-1077/3576/1433/16-अ, दिनांक 23 मे 1978
- (2) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही-1081/सीआर-15/16-अ, दिनांक 7 सप्टेंबर 1982.
- (3) शासन निर्णय, समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग क्रमांक हडीडी-1090/22592/सीआर-400/सुधार-2, दिनांक 19 ऑगस्ट 1992.
- (4) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक बीसीसी-1097/सीआर-2/97/16-ब, दिनांक 16 ऑगस्ट 1997
- (5) अपण व्यक्ती (समान सधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण) अधिनियम, 1995, (प्रकांक 1/1996).

परिपत्रक :- अपण व्यक्ती (समान सधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण) अधिनियम, 1995 (1996 चा 1) हा अधिनियम जम्हू व काशीर राज्य गजदत संपूर्ण देशामध्ये दिनांक 7 फेब्रुवारी 1996 पासून लागू करण्यात आलेला आहे.

2. सदर अधिनियमाच्या कलम 32 नुसार राज्य शासनाने अपंगासाठी आपल्या आस्थापनेवरील जी पदे आरक्षित करता येतील ती पदे ओळखून काढणे (Identify) आवश्यक आहे. अधिनियमाच्या कलम 33 नुसार अपंगाच्या निपुक्तीसाठी किमान 3 टक्के पदे आरक्षित करणे आवश्यक आहे. त्यापैकी प्रत्येकी एक टक्का पदे, अनुक्रमे (1) बोध, अल्पदृष्टी (दृष्टीहीनता), (2) बहिरेपणा, (3) अस्थिव्यंग किंवा मंयमती या व्याधींनी ग्रस्त असलेल्या व्यक्तींसाठी राखीव ठेवणे आवश्यक आहे. या कलमात कामाचे स्वरूप पाहता ज्या आस्थापनेवर अपंगासाठी आरक्षण करणे शक्य नाही, अशा बाबतीत सूट ग्राह्य करण्यात आली आहे.

3. आस्थापना या शब्दाची व्याख्या आणि या अधिनियमाच्या कलम 32 आणि 33 चे उतारे (Extract) सोबतच्या जोडपत्रात देण्यात आले आहेत.

4. राज्याच्या विविध आस्थापनेंवर सरळसेवा भरतीने करवयाच्या निपुक्तीत अपंगासाठी करवयाच्या आरक्षणाची कार्यपद्धती येथे दर्शविण्यात आली आहे. हाच मालम करण्यात यावे.

(य) अधिनियमातील कलम 32 व 33 लक्षात घेऊन महाराष्ट्र शासनाच्या प्रत्येक प्रशासकीय विभागाने प्रत्येक रावर्गातील कर्मचा-यांकडून ज्या प्रकारचे काम करण्यात येते त्याचा आढावा घेण्यात यावा. विभागांतर्गत आणि विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यरत असलेली विविध शासकीय कार्यालये यांच्या कार्यालयातील अ, ब, क आणि ड रावर्गानुसार हा आढावा घेण्यात यावा. कामाच्या स्वरूपाचे वळखणीपूर्वक परिशीलन करून प्रत्येक संवर्गात आपण व्यक्तीसाठी सरळसेवा भरतीत रिक्त पदावर 3 टक्के आरक्षण करण्याबाबत विभागाने प्रस्ताव तयार करावा. समाजकल्याण विभाग आणि सामान्य प्रशासन विभाग यांच्यामार्फत शासनाच्या गान्यतेसाठी सर्वगणित्याय प्रस्ताव सादर शासमु-रोटा-साप्रवि -एच -343(5000-5-98)।

करण्यात यावेत. अतिमरिहत्या सदर आलेली योजना शासन निर्णयाच्या स्वरुपात प्रसिध्द करण्यात यावी. वार्षिकी वर्षाकडून करण्यात येण-या कामांचे स्वरुप विचारात घेता, निश्चित सर्व/आस्थापना यांच्यासाठी असे आरक्षण ठेवणे शासने नसल्याचे आढळून आल्यास असे सर्व/आस्थापना यांना सदर आरक्षणापासून सुट देण्याचा प्रस्ताव संगणकवल्याय विभाग आणि सामान्य प्रशासक विभाग यांच्यामार्फत शासनाच्या आदेशाई सदर करण्यात यावी. शासनाच्या मान्यतेनेतर अशा प्रकारची भिलेली सुट आदेशाने करण्यात यावी.

(१) आधीच्या परिच्छेदाप्रमाणे वरील शासकीय मंडळांमध्ये/कायद्या, स्थानिक स्वराज्य संस्था, निलदा परिषदा, महानगरपालिका, जिल्हास्थानिक आणि शासनाच्या अधिनस्थ मंडळात किंवा शासनाने अनुमत दिलेली मंडळे, अनुमोदित अस्था यांनी सरळसेवा भरती कायदात अपंग व्यक्तीसाठी ३ टक्के प्रवे आरक्षण करावेत. कायदे स्वरुप पाहता अशा आरक्षणापासून कलम ३३ अंतर्गत सुट देणे अवश्यक असली आवश्यकता / समतित शासकीय विभागांनी संपर्क राधावा.

(२) अपंग व्यक्तीसाठी वसलेले ३ टक्के आरक्षण हे आधीच भरिल्यात असलेल्या अनुसुचित जाती, अनुसुचित जमाती, विमुक्त जाती/मंडळात जातील, इतर मर्यादित आणि विशेष मानासर्ग यांच्यासाठी असलेल्या आरक्षणासाठी असेल. शासना निर्णय क्रमांक वसलेली-१०७७/२४.२/०७/१६-४, दिनांक १६ ऑगस्ट १९९७ सुपर सिव्हा नामावलीत हे आरक्षण दर्शिल्यात आहे नाही.

(३) शासन निर्णय क्रमांक एसआरसी-१०७७/३५७६/१६३३/१६-४, दिनांक २३ मे १९७८ आधी मद्रास राज्य शासनात अपंगासाठी गट 'क' आणि गट 'ड' या पदावर आधीच आरक्षण विहित करण्यात आलेले आहे. परिच्छेद-१ व २ मध्ये दर्शिलेल्यानुसार गट 'क' आणि गट 'ड' च्या पदावर अनुसुचित जात्या आधारा वसणारा काही नव्यापदी आरण्यात असल्यामुळे जेसे वे परिच्छेदात नसत शासन निर्णयांनी अन्तर्भावपूर्वी करण्यात यावी. यात सर्विल परिच्छेद १ व २ मध्ये दर्शिलेल्यानुसार आरक्षणापासून अपंग आरक्षणापासून सुट देण्याबाबत प्रशासकीय विभागाचे आणि इतर अध्यापनांनी विशेष आदेश निवेदित केलेल्यास त्या आदेशाच्या मार्गदर्शनेत वसिल दिनांक २३ मे १९७८ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे अधिकायन करणे पाहिले.

मद्रास राज्य शासनात याच्या आदेशाद्वारे वे नव्याने

नवीन नुसार,
प्रधान सचिव (सहा)

प्रति

राज्यपालांनी सचिव

मुख्य मंत्रालय प्रधान सचिव

उप मुख्य मंत्रालय सचिव

सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांनी छान्नी सचिव

मुख्य सचिव / उपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव

सर्व मंत्रालय विभाग

सर्व विभागाय आगुक्त

सर्व निहालिकादी

सर्व निहाल परिषदांचे मुख्य व सचिवी अधिकायी

* प्रधान, उच्च न्यायालय, मुंबई/पुणे/मुंबई

* प्रधान, उच्च न्यायालय, मुंबई/छापीड आरक्षणद, नगर

* प्रधान, उच्च न्यायालय, अर्धील शाखा, मुंबई

1. प्रबंधक, कलकत्ता प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर,
- * प्रबंधक, लोन्गामुक्त आणि दण लोन्गामुक्त मार्च कार्यालय, मुंबई,
1. शांति, आचार्य लोन्गामुक्त आचार्य, मुंबई,
 अध्यक्ष, लोन्गामुक्त दुग्धम रोत निवड मंडळ, मुंबई,
 सचिव, सर्व प्रादेशिक निवड मंडळे,
 सचिव, राज्य निवड मंडळ,
 सर्व नगरपालिकाचे मुख्याधिकारी,
 सर्व महानगरपालिकाचे आयुक्त,
 सर्व शासकीय मतमंडळे, केंद्र, स्थानिक स्वराज्य संस्था व शासन अनुदानित मंडळे / संस्था,
 संचालक, सेवाभाजत, मुंबई,
 सर्व शासकीय निगमांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख,
 सर्व शासकीय निगमांच्या सर्व कार्यालये,
 निवड नसते

ANNEXURE**Definition of Establishment :-**

"Establishment" means a corporation established by or under a Central Provincial or State Act, or an authority or a body owned or controlled or aided by the Government or a local authority or a Government Company as defined in section 617 of the companies Act, 1956 and includes Departments of a Government.

32. Appropriate Government shall-

(a) identify posts, in the establishments, which can be reserved for the persons with disability;

(b) at periodical intervals not exceeding three years, review the list of posts identified and up date the list taking into consideration the developments in technology.

33. Every appropriate Government shall appoint in every establishment such percentage of vacancies not less than three per cent, for persons or class of persons with disability of which one per cent, each shall be reserved for persons suffering from-

(i) blindness or low vision;

(ii) hearing impairment;

(iii) locomotor disability or cerebral palsy in the posts identified for each disability;

Provided, that the appropriate Government may, having regard to the type of work carried on in any department or establishment, by notification subject to such conditions, if any, as may be specified in such notification, exempt any establishment from the provisions of this section.